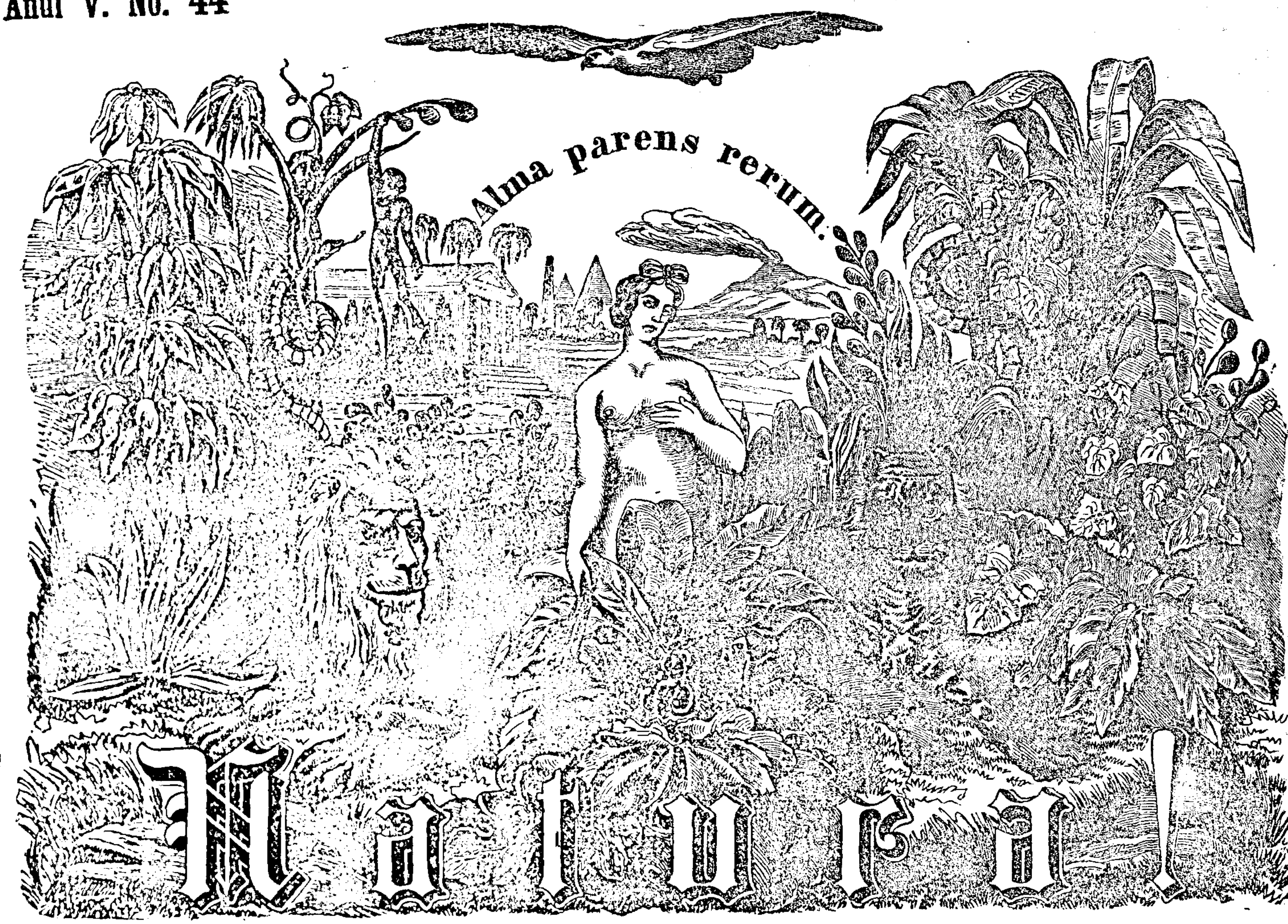
Anul V. No. 44 30 Noembre 1862.

JURNAL,
PENTRU RESPÎNDIREA SCIINȚELOR NATURALE ÎN ROMANIA
Redigeat
de
Professor Dr. Iuliu Barasch și D. Ananescu.

Coprindere: Cânii din Groenlanda.— Viața Passerilorŭ.— Călĕtorie în Orientŭ.

CANIĬ DIN GROENLANDA.

Acéstă rasă de cânĭ este atât de celebră, în câtŭ voim să vorbim aicĭ despre dănsa ceva maĭ pe larg

Cânele din Groenlanda séménă multŭ cu lupiĭ; ellŭ este mare, are unŭ capŭ ascuțit, urechia scurtă și ascuțită, ochiĭ viĭ și fisionomia luĭ aprinsă, are intelliginţă și tot d'o dată multă impertinențe; códa luĭ părósă este curbată în sus, prin care arată că rasa (soiulŭ) luĭ este âncĕ semisĕlbatică Este de differite colorĭ, ĕnsă cea négră este cea maĭ stimată: căcĭ pelea négră de asemenea cânĭ este cautată la poperul Escuimóu

din Groenlanda pentru blănī. Ellŭ nu latră, ci urlă ca lupu; urletulŭ devine orī fórte tare, pĕtrundătorŭ orī jalnicŭ, dupŏ simţirile momentane alle acestuī animalŭ. Este fórte fecondŭ (roditor) căcī femela luī fată de duoĕ orī pe anŭ şi la fiă-care orī face 10—14 puiī. Acéstă fecunditate nu cade greŭ nicī de cum stăpînuluī seŭ; căcī Escuimoulŭ nu 'şī dă grijă nicī odată pentru nutrirea cânilorŭ seī. Vara, aceste animale găsesc destule nutrimente în remăşiţele de óse şi de carne, fiind-că Esquimoiī mânăncă fórte multă carne; apoī pe câmpŭ cânele găsesce scoicī. şi puiī de pasere pe care i mânencă, dar iarna ellŭ este într'o mare strîmtorare în cât de multe orī este silit a mânca curele vechī şi funiī vechie care se găsesc aruncate împregiurul caselorŭ. De multe orī eī morŭ de fóme înaintea ochilor stăpînuluī nemilostiv şi neprevĕdetor; căcī Esquimoulŭ care se nutresce maī cu sémă de vînatŭ, nu póte să facă nicī un pasŭ fărŏ cânele luī.

In presinţa acesteī neîngrijirī a omuluī pentru cânele seŭ, nu e de mirare, că s'a desvoltat acolo la aceste animale, unŭ gustŭ sĕlbaticŭ de prada săngeróse, întocmaī ca la o fiară sĕlbatică; c'o furie îngroditóre ellŭ atacă pe orī ce animal ce 'l găsesce în drumulŭ seŭ, 'l omóră, 'l rupe în bucăţī şi 'l mănâncă în căteva minunte cu carne şi pelea pĕnă la óse; de multe orī atacă copiī şi i mănĕncă şi chiar ómenī marī sunt căte o dată victima lor.

Dar nu numaī a suferi de fóme, ci şi de frigŭ este sórta acestor animale. Dr. R i n k dice că dacă frigul nu trece gradul 20 subt Zero, acestī câinī dormŭ singuraticī afarŏ pe câmpŭ, şi numaī când gerul devine maī îngroditorī şi maī cu sémă însocitŭ c'un vîntŭ, atuncī se adunŭ în grămeḑī şi se culcă pe acoperişele bordeilorŭ d'acolo; adicŏ în ăntrulŭ unuī bordeiŭ d'Esquimos locuescŭ multe familie şi pe acoperişŭ locuescŭ multe cete de cânī care apparţine la aceste familiī, ĕnsâ cânii de differiţī stăpânī nu se amestică împreună, ci remăne fie-care cétă isolatŭ pe seama eī.

Este remarcabil că aceste cete de cânī trăiescŭ într'un felŭ de ierarchie; fie-care cétă are unŭ şefŭ (capŭ), ellŭ este domnitorulŭ absolutŭ al ceteī, ellŭ pedepsesce pe ceī reī şi leneşī şi resplătesce cu mîngáere pe ceī bunī şi activī câte o dată, ellŭ însuşī este şi judecător şi căliŭ, căcī, cu dinţiī seī propriī ellŭ rupe şi omóră pe un câne revoluţionar. Când duoī câinī se cértă pentru un osŭ, ellŭ face curînd pace întredĕnşiī; căcī ellŭ ia osu pe séma luī şi condémnă la o tăcere absolută pe amîndoī prigonitorī; se întîmplă ănsĕ, de şi fórte rarŭ, ca dreptatea luī otăresce ca cutare saŭ cutare din prigonitorī să priiméscă osu. Când s'aprinde o cértă între duoĕ cete vecinate în privinţa teritoruluī lor respectiv, atuncī începe o luptă singerósc între amînduoĕ cetele, ĕnsă pe capulŭ luptătorilorŭ se affă amînduoī şefii lor; când unŭ şefŭ este biruit saŭ omorît, tótă banda luī aplécă capŭ în jos şi fuge, de şi este póte într'un numĕrŭ maī mare şi maī puternicŭ de cât cea oppusă. Când şeful s'a îmbĕtrănitŭ, atuncī céta vĕḑĕndŭ că lucrurile nu maī merg bine, cellŭ maī tare şi puternic dintre dĕnşiī se scólă, dă jos pe şefulŭ bĕtrăn devenit necapabil şi se pune în locul luī; dar în acéstă revoluţiune cânéscă, revoluţionarul se bate în persónă cu şefulŭ legitim în facia ceteī întregī; dacă revoluţionarul a fost biruitŭ, toţī daŭ nevale peste dînsu şi 'l nimicesc, asigurănd şefulŭ bĕtrănŭ în persónă şi prin deputaţiune de fidelitatea lor nestremutată; din contra, décă revoluţiune a biruit, revoluţionarul este proclamat de şefŭ: tótă banda se aşeaḑă într'o linie de paradă ca soldaţiī, şi fiă-care se presentă înaintea stăpĕnuluī nuoŭ cu semne de suppunere absolută, adicŏ se trântesce josŭ înaintea luī, mişcă şi invîrtesce din códă şi arată un servilismŭ demnŭ d'un curtisan perfectŭ; dar sermanul bĕtrăn, şefulŭ legitimŭ al céteī, dacă n'a muritŭ în acéstă luptă, tot vaī de ellŭ cu tótă legitimitatea luī; căcī este batjocurit, gonit şi meprisat de „supuşi" ceī de maī'nainte şi nuī maī remăne alt nimic de cât să se ascunḑe înaintea ochilorŭ lumeī într' unŭ colţişor întunecos şi retrasŭ, acolo termine traiul seŭ miserabilŭ; dar, lucru curiosŭ, usurpătorulŭ biruitorŭ, menage pe stăpănulŭ căḑut şi nuī ordonă nicī o dată. Ecc' o delicateţe la usurpatoriī cânescī, care n'o găsimŭ tot d'auna la usurpătoriī omenescī.

Ocupaţiunea cea maī de căpeteneī a cânilorŭ din Groenlandă este d'a trage sania. Acéstă ocupaţiune este atât de particulare şi de curióse, în cât merită aicī o descriere cu amenuntu.

Sania locuitorilor din Groenlanda este fórte simplă; ea consistă în duoĕ scandurĭ de mărime de 4—6 picióre, de lărgimea d'o jumĕtate picior, sunt puse una lăngŏ alta şi sunt legate cu căte-va bucăţĭ de lemne puse în curmeḑişŭ; peste sanie este întinsă o pele de cerbŭ, Renŭ saŭ o pele de ursŭ. Cânii sunt înhamaţĭ în 'naintea săniei cu curele. Numerul lor este de 9 pĕnă la 14; căndŭ fugŭ, se depărtéḑă unu d'altu la o distanţiă de 8—10 paşĭ şi atuncĭ sania fuge c'o iuţélă straordinarie; adicŏ cănd zapada este dréptă pe unŭ câmpŭ şesŭ, atuncĭ 8 câni pot să străbată c'o sanie bine încărcată, calea de 4 mile geograficе în timpulŭ d'o oră; dar unde drumu nu e dreptŭ, acolo face într'o ḑi numaĭ 24 de mile. Cucierul (visitiul) n'are în mână nicĭ un friŭ şi numaĭ un biciŭ de curele lungĭ legate d'o codiţă mică. Dar dominaţiunea omuluĭ asupra cânilorŭ de Groenlanda ar fi fost fórte necomplectă décă ellŭ n'ar găsi un ajjutor în şeful băndeĭ (Basă). Eaccă în ce modŭ:

Dupŏ ce s'a înhamat cânii la sanie, toţĭ se culca într'un cireŭ, ţinănd capetele lor în miḑloc. şi forméḑă atuncĭ o grămadă plină de desordine; in acéstă stare, remînŭ pĕnă când cucierulŭ s'a pusŭ în sanie şi cu biciulŭ seŭ a dat semnŭ de naintare; îndată toţĭ cânii staŭ în piciórе şi călĕtoria începe; ĕns' acum începe şi un desordin îngrositor, duoi, treĭ cânĭ s'aŭ apucat de părŭ unu pe altŭ; alţĭ duoĭ, treĭ se'ncurcă în curelele hamurilor, cadŭ josŭ şi sunt tĕrîţĭ pe spinare şi pe zepadă, prin ceĭ-lalţĭ; ér' alţiĭ sunt leneşi şi nu trag nicĭ de cum. Cucierul cu tótă bataia luĭ nu póte se facă nimicŭ; în acestŭ momentŭ de desperare, ellŭ alérgă la şefulŭ cânilorŭ (basă); prin căteva loviturĭ de biciŭ ellŭ 'l înşciinţaḑă că în imperiul luĭ domină unŭ desordin teribilŭ, că suppuşiĭ seĭ nu sunt destulĭ de complesenţĭ pentru a trage cu sudórea lor, carul stăpĕnuluĭ streinŭ de némŭ. Dup' acéstă lecţiune neplăcută, şefulŭ alérgă la aĭ seĭ, ia pe unu de pĕrŭ, pe altu de cerbic, altuia 'ĭ dă o trîntélă şi o bataie bună, acum sania merge minunatŭ, şi carulŭ statuluĭ al şefuluĭ cânescŭ, este scosŭ din văgaşul în care s'a cufundat. Óre aste nu ne aduce a minte de tristele epoce cănd căprariĭ armaḑiilor streine, bătéŭ în sate pe aleşĭ (juraţĭ) şi eĭ bătéŭ pe ţerranĭ ca să tragă carele streinuluĭ?

Este într'adevĕr necreḑibilŭ d'a vedé în ce abilitate şi deprindere Escuimoulŭ scie să trécă bine peste locurile celle maĭ periculóse. Câte o dată mergĕnd pe un rîŭ înghieţat, se prisentă pe drumŭ o crĕpătură largă. În acest casŭ ellŭ scóte cânii, dă săniei brăncĭ în căt trece peste crepătură, acum ellŭ însuşĭ sare peste grópă şi aşa scapă toţĭ. Când vĕdŭ că ghiaţa e pré subţire şi se teme că să nu se cufunde sub greutatea saniei şi atâtorŭ cânĭ grămădiţĭ, atuncĭ ellŭ lungesce biciul şi face unŭ semn particular, pe care cânii 'lŭ înţellegŭ pré bine şi îndată eĭ se rîsipesc şi aşa se uşuréḑă greutatea. Când sania ajjunge la o povirnire fórte repede şi érŭ periculóse, atuncĭ Esquimoul légă cânii cu piciórele lor de nainte îndărăt la sanie, care face ca, sania fiind silită a tărî şi cânii în josŭ, de aceea merge maĭ încetŭ şi ajjunge josŭ fărŏ vr'un accident tristŭ. Când mergĕnd pe drum vede departe vr'unŭ viţel saŭ cânĭ de mare (Phoca saŭ Robbe) atuncĭ Esquimoul, care nu merge nicĭ o dată fărŏ arme stă şi începe vĕnatul luĭ, şi e curios că în acest timpŭ cânii remînŭ în cea maĭ mare linisce, sciind că cănd vor face un sgomot, animalŭ va fugĭ şi nicĭ eĭ nicĭ stăpĕnulŭ lor nu vor avé nimica de măncare.

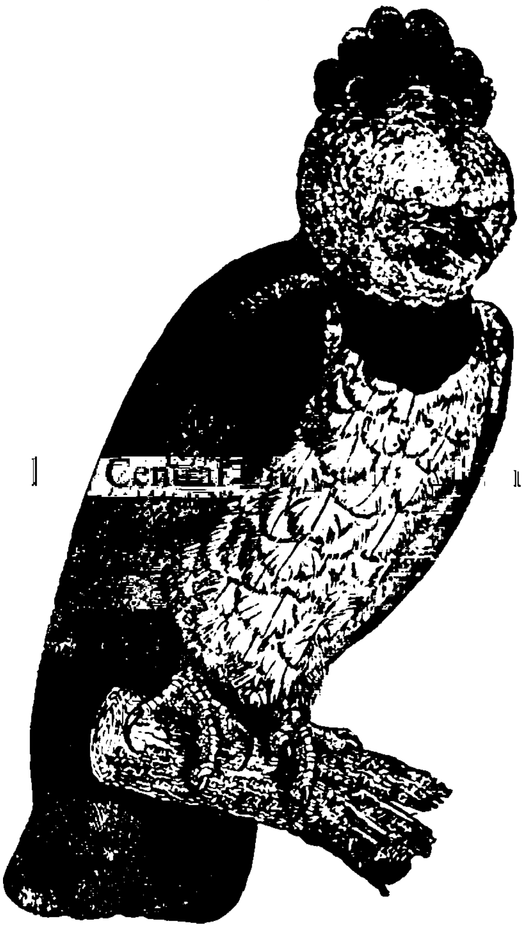
Este învederat că Europenii nu potŭ să se serve cu cânii de Groenlanda cumŭ face Esquimounĭ; nu că cânii acestia n'ar puté să trăiască şi în climele maĭ moderate alle Europeĭ, ci fiind-că pĕn' acum nicĭ un European n'a pututŭ să se înţellégă cu şeful cânilor (Basă) groenlandeḑĭ; apoĭ sunt şi alte neconvenienţe pentru un European să ţie în casă aceştĭ cânĭ sĕlbaticĭ; aşa s. e. la darea de măncare a acestor cânĭ eĭ trebuie să priiméscă regulat o porţie de bataie maĭ mare ăncĕ de cât porţia de măncarea ce o primescŭ, altmintrelea s'ar omorî unu pe altu; curelele trebuie ascunse şi păḑite de eĭ, altmintrele l'ar mănca; apoĭ ar fi şi o altă neconvenienţe maĭ seriósă pentru unŭ European, a vedé într'o diminéţă copilul luĭ măncat saŭ unŭ picior alŭ luĭ rupt de către cânii seĭ propriĭ din casă. Într' adevĕr, numaĭ omulŭ sĕlbatic este în stare a umbla cu unŭ animalŭ sĕlbatic; numaĭ ceĭ cainoşĭ póte se biruéscă pe alţĭ cainoşĭ. Pentru un Hoţŭ (Corsar) ḑice proverbu frances, trebuie un Hoţŭ şi jumătate. B.

VIAŢA PASSERILORŬ.

Passerile sunt sub multe puncte de vedere, animale priviligiate. Décŏ este un privilegiŭ d'a fi maĭ pre sus de câtŭ ceĭ-lalţĭ; passerile aŭ negreşit acest privilegiŭ pe când noĭ, mammiferile, reptiliile şi pecsiĭ umblăm „pe josŭ". Décŏ este un privilegiŭ a călĕtori multŭ şi iute şi fărŏ cheiltuială (ca alte date privilegiaţiĭ noştrĭ), apoĭ passerile aŭ negreşitŭ acestŭ privilegiŭ; dacŏ era o dată la noi pentru uniĭ unŭ privilegiŭ d'a umbla tot d'auna bine înbrăcatŭ în vestminte frumóse şi strălucitóre, fărŏ a plăti nicĭ croitoruluĭ nicĭ neguţetoruluĭ de haine, acestŭ privilegiŭ l'are şi acum tóte passerile; în fine dacă este un privilegiŭ adevĕratŭ preciosŭ pentru spirite adevĕrate nobile d'a petrece viaţa lorŭ într' un amorŭ purŭ şi într'o tandreţă părintéscă, acest privilegi 'lŭ găsim iar la passere.

Aşa dar, aceste fiinţe privilegiate merită ca să ne occupăm cu dînsele ceva acum şi a studia felulŭ trailuĭ lor într'o serie de câţĭ-va articolĭ.

Passerile suntŭ animale vertebrate (cu sira spinăreĭ) ănsĕ cu senge cald (prin acésta se deosebesc de reptilie şi pescĭ); sĕngele lor ănsĕ este încă maĭ caldŭ de căt al mamiferilor (sĕngele passerilor are 36⁰ R. sĕngele mamiferilor este de 32⁰ R. numaĭ). Dar passerile se deosebesc din tóte celle-l-alte animale vertebrate prin pennele şi fulgiĭ care le acopere corpu; căcĭ mamiferile aŭ părŭ, pesciĭ şi reptilele aŭ solzĭ dar nicĭ una din'trănsele n'are penne. În fiă-care pĕnă deosebim rădăcina, trunchiul şi barba; rădĕcina este d'o materie cŏrnósă, transparintă şi umplută c'o ţesătură cellulari care se numesce inima penneĭ; acéstă materie cŏrnóse se prelungesce şi peste trunchiŭ, adicŏ pe partea dosuluĭ a luĭ; la unele passerĭ (s. e. la cocoşulŭ sĕlbaticŭ) trece chiar peste trunchiŭ şi formédă ca o foiţă lucitóre pe vîrfulŭ penneĭ. Dar trunchiulŭ este făcut de duoĕ jumătăţĭ cussute una d'altă ast-felŭ în cât remĕne o vargă în miḑloc care se trage în tótă lungimea trunchiuluĭ. Dar barba este formată d'o mulţime de foiţe micĭ puse una peste alta în duoĕ rîndurĭ la amăn duoĕ laturile alle trunchiuluĭ; ănsĕ rîndul foiţelor dep'n afarŏ este tot d'auna maĭ înguste de cătŭ cellŭ dup'n ăuntru; aste cercumstanţe înlesnesc multŭ sborul passereĭ.

Passerea Harpie (Harpie ferox).

Pennele aŭ felurimĭ de colorĭ, unele ĕnsă sémănă cu auru, argintu şi alte metale; aceste colorĭ provine de nisce pigmente (văpsele) care se depune în ăuntru celulelor trunchiuluĭ şi a barbeĭ; de aceea aceste colorĭ se schimbă adese-orĭ în viaţă passereĭ, astfel că în tinereţe passerea are nisce colorĭ uniforme, nedeterminatebine. În acest timp ea pórtă vestimentele sélle de junime (Habitus juvenilis); tocmaĭ la vîrsta de 3 anĭ ea primesce colórele eĭ perfecte în care remĕne în tótă viaţa e pĕnă la bătrîneţe, cu pucine schimbărĭ precum găsimŭ acésta la uniĭ vulturĭ; s. e. Astur nisus din Europa şi maĭ cu sémă la gingantica Harpie (Harpia ferox) din America, a căruia figură o presintămŭ aicĭ. Dar şi în toţĭ aniĭ passerile 'şĭ schimbă vestimentele lor; adicŏ primăvara în timpulŭ amoruluĭ, Natura le îmbracă cu nisce vestminte de nuntă (Habitus nuptialis) care sunt în genere fórte frumóse şi strĕlucitóre. Dar găinele de zăpadă (Lagopus alpinus) aŭ pentru fiă-care din patru sesónele alle anuluĭ, unŭ deosebit vestmĕnt, întocmaĭ cum la noĭ ómeniĭ, feciorii de banĭ gata şi damele cochete.

Sub pennele passereĭ, corpul eĭ este acoperitŭ cu fulgĭ; ba ăncĕ în tinereţe, ea possedă numaĭ fulgĭ pe corpŭ; acest fulgŭ îĭ servă spre a'ĭ

menţine căldura necesarie maĭ cu sémă in regiunile superióre alle aeruluĭ unde e frigŭ tare. Tot d'o dată, fulgiĭ le face maĭ uşióre şi inlesnesce ast-felŭ sborulŭ lor în aerŭ şi maĭ cu sémă înnotarea lor pe apă; de aceea, passerile acuatice aŭ fulgi maĭ bogaţĭ; dînsele aŭ şi o deosebită glandula (gilca) la partea dindărĕtŭ a corpuluĭ care produce un felŭ de pomadă cu care 'şĭ ungŭ corpu (adicŏ cu ciocŭ] ca să nu pótă apa să pătrunḑe de desubtu fulgilor.

Afarŏ de penne şi tulgĭ, unele passerĭ possedă şi nisce penne deornamentŭ. S. e. moţulŭ pe capulŭ păunuluĭ, pennele celle lungĭ de dindosul capuluĭ passereĭ Erodiŭ (Ardea); frumosul gulerŭ al becaţeĭ de resbellŭ (Machetes pugnax); assemene şi pennele celle lungĭ strĕlucitóre şi matasóse de desubtul aripilor alle passereĭ paradisuluĭ (Paradisia apodes); assemene şi pennele celle lungĭ zugrăvite cu nisce ochiĭ în códa păunuluĭ (Pavo cristatus); asemenea penne d'ornamente le găsim şi la gâtulŭ cocoşuluĭ nostru mîndru şi cochetŭ.

În genere, tóte părţile moĭ alle passereĭ, sunt acoperite cu pene şi fulgĭ; ĕnsă la unele capul, gîtulŭ şi piciórele sunt góle.

O pană care s'a ruptŭ saŭ s'a tăiat, numaĭ cresce la locŭ ca părulŭ (asta este şi una din differinţe principale între perĭ şi pene); ĕnsă când dupŏ cât-va timpŭ acésta se va usca şi va căde, o alta nuoĕ va cresce în locul eĭ. Câte o dată ĕnsă se întîmplă o re'novire generalĕ a fulgilor passerilor care se numesce sbîrlire (la mue) şi aste se întîmplă la multe passerí, orĭ regulatŭ o dată pe anŭ (tómna), orĭ de duoĕ orĭ (tómna şi primăvara). Passerile emigratóre din climele nóstre, schimbă penele la noĭ totŭ d'auna 'naintea plecăreĭ lor, numaĭ passerea numită loriot (oriolus galbula) schimbă vestimentu seŭ tocmaĭ după ce a ajjuns în streinătate. Ea face ca nisce vagabonḑĭ şi fugĕtoriĭ între ómenĭ care, în streinătate 'şĭ schimbă haina, portu şi chiar numele, în cât nuĭ maĭ cunósce nimine.

B.

CĂLĔTORIE ÎN ORIENT

ARTC. IV.

Athena. Pentelic s'a numit din timpul luĭ Pausania, şi maĭ pe urmă Penteli saŭ Mendeli de grecii modernĭ, are o înălţime de 1,100 metri d'asupra niveluluĭ mări, partea luĭ meridionalĕ, domină câmpia Atheneĭ, éră cea Septentrionalĕ se înclină către câmpia de la Marathon. Despre resărit domină canalul Egripos. Vĕrful nu este de cât o créstă uscată bătută de vĕntul despre N. pucin spre resărit de grămada de petri, care ocupă punctul culminant, se găsesc semne într'o rocă care însemnéḑă fărŏ îndoială posiţia Minerveĭ înălţată altă dată pe vĕrful munteluĭ.

Vederea de care se bucură călĕtorul din vĕrful acestuĭ munte, este assemenea interesantă prin frumuseţea şi imensitatea uneĭ panorame încântătóre, prin nobleţa şi mărimea liniilor, şi prin marile suvenirĭ ce desceptă. Despre S-O: este, câmpia Atticeĭ, micul lanţŭ al munteluĭ Lycabette, Athena, Pireŭ, Salamina, Egina, munţiĭ Moreĭ, lanţul munţilorŭ Corydal, şi'ndărătu eĭ vĕrfurile Citheronuluĭ; la apus Parnes, spre S-E. muntele Hymette, tot promontoriul Atticeĭ pĕnă la capul Sunium, dublu lanţŭ al luĭ Laurium legat cu Anhydros prin lanţurile de la Lampra; dincolo de Laurium se înalţă vîrfurile etagiate alle Cycladelorŭ, apoĭ se observă maĭ cu sémă cum se'nclină muntele printr'o serie de colline ondulate spre câmpia de la Marathon. Cósta desemnéḑă unŭ vastŭ semicercŭ, care se termină la capul Marathon. Dincolo de vîrfulŭ principal de la Parnes, se ḑieresc case albe, şi turnurile gémiilorŭ de la Chalcis. Se vede în tótă lungimea sa insula Eubea cu promontoriile şi golfurile sélle profunde, sĕmenate de micĭ insule, dominate de vîrfurile acoperite cu zepeḑĭ de la Delfi şi de la Oncha. D'asupra acestorŭ planurĭ se ḑieresce câte o dată spre s. vîrful munteluĭ Ida, la rĕsărit peninsula Clazomena în Asia, la N.

celle duoe vîrfurĭ de la Scyros, şi strelucitórele zepedĭ de la Pelion şi de la Olympul Thesalien şi Parnasul, putem ḑice oare cum că din vîrful acestuĭ munte se ḑieresce maĭ totă lumea grécă. Acéstă escursiune a fost una din celle maĭ interesante şi celle maĭ frumóse ce am avut în călĕtoria din Orient.

După ce amŭ studiat solul şi monumetele classiceĭ Athena m'am dirigiat spre Byzanţĭ. Plecând din portul Pireŭ de unde se vede ăncĕ în departare Acropolu din Athena şi după câteva ore de plutire pe Archipelagŭ ḑieriam munţiĭ din insulile Eubea şi din Andros lăssând spre rĕsărit mica insulă Psara saŭ Ipsara; totŭ maĭ spre rĕsărit se ḑierescc insula Chio şi mergĕnd ceva maĭ 'nainte se ḑieresce capul Kara-barnu din Asia-mică. După duoe ore ajjunsserăm la insula Lesbos şi nu eram departe de capul Baba din Asia.

A duoa ḑi de diminéţă ne aflam între insulile Lemnos şi Tenedos; ţermurile Asieĭ ne'nfăcişaŭ o serie de colline acoperite cu pădurĭ, peste care abia se ḑieriaŭ în depărtare vîrfurile munţilor Ida. Micul port de la Tenedos are un aspect prea pithoresc, cetatea este lipită d'o cóstă unde se află o forterețe triunghiulare. Astă insulă aşieḑată la intrarea Dardanelelor produce unŭ vinŭ de tămăiósă stimatŭ numit v i n ŭ d e T e n e d o s. Cóstele Europeĭ nu presintă de cât talese uscate şi făr' interesŭ, éră alle Asieĭ presintă unŭ aspect maĭ zimbitor şi mult maĭ pithorescŭ: câmpiĭ roditóre, colline acoperite cu pădurĭ unde se deosebesc maĭ multe sate pe promontoriul Roeteum. Aicĭ marea Egea se 'ngustéḑă atât de mult în cât sémănă cu îmbucătura unuĭ rîŭ şi forméḑă strîmtórea numită Hellespontu saŭ a Dardanelelor, care desparte Propontida saŭ marea de Marmara de marea Egea. Numele de Dardanele 'ĭ vine de la numele unuĭ micŭ satŭ pusŭ la intrarea strîmtoreĭ unde se află şi unŭ micŭ palatŭ numit palatul din Asia. Ceva maĭ sus de satul Dardanele, la unŭ locŭ unde canalul se 'ngustéḑă maĭ multŭ am privit cu emoţiune colţul Nagara în Asia care însemnésă esact locul vechiuluĭ Abydos, punctul cellŭ strîmt al canaluluĭ. Aicĭ altă dată Xerxes a construit un podŭ pentru trecerea armieĭ sélle în Europa. Abydos ḑiditŭ d'o colonie de Lesbienĭ, arsŭ maĭ tărḑiŭ de Darius, apoĭ reḑiditŭ în timpulŭ luĭ Xerxes. Din colo de Abydos caña'ul se lărgesce din nuoŭ; d'amănduoe părţile Asieĭ ş'alle Europeĭ se 'ntind câmpiĭ roditóre, udate de maĭ multe micĭ rîuleţe. Despre partea Europeĭ se observă locul vechiuluĭ Aegos Potamos renumit pentru Victoria luĭ Lysandru ce cestigă asupra Athenienilor şi care puse capătŭ resbelluluĭ Peloponesŭ. Pucin maĭ departe despre partea Asieĭ se vede vechiul oraşŭ Lampsac ce Xerxes dăruise luĭ Themistocle, lăngă care se ḑieresce unŭ mic sat Tchardak ce are o frumósă giamie. În facia lor despre Europa se 'nalţe oraşul Gallipoli unde se află unŭ farŭ frumosŭ rădicat p'o falesă şi se vede de la o mare distanţie; spre sud de oraşŭ se înalţă câteva t u m u l i care trec de mormintele vechilor regi thracĭ.

Din-colo de G a l l i p o l i canaluluĭ se lărgesce şi intrăm în marea de Marmara numită în vechime P r o p o n t i d a. Ţermurile Europeĭ sunt uscate şi ... e, partea Asieĭ forméḑă un golfŭ d'un aspectŭ zimbitor, în fundul căruia se 'nalţă ultimile vîrfurĭ alle luĭ Ida. Navigaţia pe marea de Marmara este cu totul caracteristică: apa măreĭ este limpede ca cristalu şi'n tótă întinderea eĭ nu se vĕdŭ de cât insule acoperite cu vegitaţiunĭ plăcute, dar celle maĭ multe formate de roce uscate presintând forme variate turnurĭ de cathedrale, castele, palaturĭ etc. îndată ce intrăm în marea de Marmara întîlnim o grupă de insule, dintre care cea maĭ considerabilĕ este insula de M a r m a r a ce se 'nalţă spre nord de celle-l-alte înfăcişind o masă de roce rîpóse. Numele de Marmara saŭ Marmara, vine póte de la carierele de marmară ce se află într'acéstă insulă, care aŭ dat materialurĭ pentru monumentele Constantinopoleĭ şi sunt ăncĕ şi astăḑi obiectul unei esploatatţiunĭ destul de considerabile.

Trecerea măreĭ de Marmara se face tot d'auna nóptea, ast fel că'n revĕrsatul ḑiorilor vaporul se află în facia Constantinopoleĭ; aicĭ se presintă călĕtoruluĭ una din celle maĭ feerice vederĭ ce'şi póte cineva închipui. La rĕsărit Golful Ismid, la miaḑă ḑi cóstele Bithynieĭ desfăşură înaintea călĕtoruluĭ vîrfurile acoperite cu zepaḑĭ alle munteluĭ Olympŭ. Pe când caută cineva cu ochiĭ oraşul oriental al Constantinopoleĭ este maĭ'ntĕiŭ coprins de mirare d'a vedé pe ţermurile mărĭ fa-

brice cu aspect europenŭ cu coşurĭ 'nalte de cărĕmiḑĭ întocmaĭ ca la Londra, Paris saŭ la Lyon. Dar trecĕnd acésta suburbie manufacturieră, appar îndată cupolele şi turnurile 'nalte alle giamiilorŭ.

Se observă maĭ'ntĕiŭ palatul cellor şépte turnurĭ şi vechile ḑidurĭ crestate alle oraşuluĭ, d'asupra cărora se distinge una dup'alta giamiile luĭ Mahomed II, a luĭ Laleli, îmmensul Suleimanyeh şi înaltul turn Seraskierat, giamiile luĭ Bayazed, a luĭ Ahmed cu 6 turnurĭ şi ḑidirea modernă a Universităţeĭ care mască vederea Sf. Sofiĭ. Atuncĭ vaporul se află în dreptul colţuluĭ saraiuluĭ. Astŭ edificiŭ este un şirŭ de ḑidirĭ lungĭ cotţurate, albe, încongiurate cu chiparoşĭ, cabineturĭ, avĕnd ferestrile cu zebrele, kioşcurĭ cu acoperişurile eşite afarŏ fărŏ nic'o simetrie. Pe d'asupra arborilor se deosebesc o mulţime de cupole şi turnul pătrat al seraiuluĭ. In facie de partea Asieĭ se presintă imensa casarmă de la Scutari, maĭ spre rĕsărit se vede Kadi-Keni, antica Calcedonie; în fine făcĕnd ocolul colţuluĭ seraiuluĭ vaporul înainteḑă în Bosfor şi la intrarea cornuluĭ de aurŭ. Aicĭ se deslăşură d'o dată înaintea ochilor una din celle maĭ minunate panorame asĕmenea uneĭ decoraţiune de operă. *Cornul de aurŭ este unŭ golfŭ* al căruĭ seraiŭ şi scara de la Top-Hané forméḑă celle duoe promontoriĭ care intră în oraşul ce este ḑidit în formă de amfitheatru p'amĕnduoe ţermurile. Pe malul despre N. Top-Hané înainteḑă cu debarcadera sa, fabrica de tunurĭ şi giamia sa cu turnurĭ frumóse ḑidită de Mahmoud. Pe d'asupra se 'nalţă în etage suburbia Pera cu edificiele mărețe alle marilor ambasade, Galata cu înaltul seŭ turnŭ rotund. Pe malul despre Sud se întinde Stambulu saŭ Constantinopole curatŭ ḑisŭ, pe cóstele căruia stă palatul ministeriuluĭ affacerilor streine (Înalta Pórtă).

Nicĭ într'o parte din lume nu ondulésă între cerŭ şi apă o linie aşa de măreţŭ accidentată ca aicĭ. Solulŭ se 'nalţă treptatŭ de la mare şi construcţiunile se presintă în amfitheatru, giamiile cu 'naltele şi ascuţitele lor turnurĭ întrec acestŭ océnŭ de verdéţă şi case de tóte colórile, cu balcóne, cu turnuleţe ascuţite projectate diminéţa p'unŭ cerŭ azuriŭ şi transparent ca şi al Grecieĭ, dă oraşuluĭ o fisonomie orientalĕ şi feerică, la care contribue mult lumina argintie ce se reflectă în undele din împregiurul lor. La *Constantinopole* nu sunt cheurĭ şi oraşul de tóte părţile este scăldat de mare; corăbiile tuturor naţiunilor, ce aŭ aspectul uneĭ pădure marine, vin pĕn'aprópe de case. În miḑlocul cornuluĭ *de aurŭ* (chrysokeras) şi în larga staţiune a flotilelor vapórelor englese, fracese, turce, omnibus pe apă, Watermen al Bosforuluĭ, astă Tamisă a Constantinopoleĭ unde se concentră tótă mişcarea şi tótă activitatea oraşuluĭ, miĭ de micĭ vapóre şi caice brăsduesc ca pesciĭ în tóte sensurile apa azurie a golfuluĭ. Din nenorocire în urma acestuĭ spectacol atât de surprinḑĕtor, vĕḑut în depărtare, călĕtorul desbărcând cade în trista realitate a oraşelor turcescĭ, intrând într'un labirint de ulicióre strîmte, umede, întunecóse, pline cu noroiŭ unde staŭ şi se împutŭ murdalicurile de tóte felurile, pe unde mătura n'a trecutŭ nic'o dată, unde la fie-care pas calcă cineva pe mortăciunile ce 'şi le dispută câniĭ flămînḑĭ; ş'apoĭ locurile unde desbarcă călĕtorul la Galata şi la Top-Hané sunt celle maĭ necurate din *Constantinopole.*

T o p o g r a f i a   g e n e r a l ĕ. Oraşulŭ curatŭ ḑis saŭ Stambulu se divide ca şi Roma în 7 colline. *Şése dintr' aceste colline se 'nalţă în* lungul laturei septentrionale a oraşuluĭ despărţită de cincĭ văĭ. Neegalităţile soluluĭ se cunosc bine din vîrful turnuluĭ Galata saŭ de la Ok-Meidan la resărirea saŭ la apunerea sóreluĭ din causa umbrelor care se 'ntind atuncĭ în lungul văilorŭ. Collina cea maĭ orientalĕ pórtă Seraiu, Sf. Sofia cu 4 turnurĭ, Hippodromul şi giamia luĭ Ahmed cu 6 turnurĭ, valea care urmésă acesteĭ colline este ocupată de ḑidurile din preigurulŭ Saraiuluĭ despre partea uscatuluĭ şi de S u b l i m a P ó r t ă. A duoa collină are pe dĕnsa o colónă de porfir numită colóna arsă; a duoa vale începe la pórta Baluk-Bazar unde se află şi giamia Validé Sultan ḑidită pe marginea cornuluĭ de aur. Frumósa giamie a luĭ Bajazet, ḑidită pe înălţimea care unesce collina a duoa cu cea d'a treia.

Astă collină pórtă vechiul seraiŭ (E s k i-S e r a ï) acum numit Seraskierat, unde se află un turn enorm şi imensa giamie a luĭ Solimau magnificul cu patru turnurĭ şi o mulţime de micĭ cupole. A treia vale care străbate tot promontoriul coprinde apeducul luĭ Valens şi bazarul cailor. A patra col-

lină pórtă marea giamie a luĭ Mahomet conchérantul şi colóna luĭ Marcian. A cincea collină pórtă giamia luĭ Selim, la pólele acesteĭ colline pe malurile Cornuluĭ de aurŭ se află Phanaru saŭ cartierul grecŭ cu biserica patriarchalĕ şi o giamie. A şésea collină coprinde vechiul cuartier Hebdomon cu ruinile luĭ Tekir-seraĭ, vechiul palat al luĭ Constantin. Dincolo de ḑidurile oraşuluĭ, în fundul cornuluĭ de aurŭ se ḑieresce suburbia Eyoub avĕnd o frumósă giamie şi un cimitiriu. In fine de partea cee-l-altă a Bosforuluĭ pe ţermurile Asieĭ, este oraşul Scutari care nu este de cât o suburbie a Constantinopoleĭ. Nimic nu póte fi maĭ frumos de cât privirea oraşuluĭ Scutari de la podul giamieĭ Validé-Sultane în momentul când apune sórele, este un ce într'adevĕr feeric care răpesce sufletul: olucirea uneĭ calde lumine reflectându-se asupra caselor colorate, pe gémurile ferestrelor, pe turnurile giamiilor care ese afarŏ dupŏ fundul întunecosŭ al uneĭ immense păduri de ciparosi ce împodobesc cimitirul de la Scutari.

In *miḑlocul* Bosforuluĭ, dar maĭ aprópe de ţermul asiatic, se află o rocă avĕnd pe dênsa un turn pătrat numit turnul luĭ Leandru saŭ turnul Feteĭ; éră Bosforu curge ca un rîŭ immensŭ alle căruĭ ţermurĭ sunt acoperite cu sate, cu palaturĭ şi cu villas măreţe.

Ast-fel este aspectul general ce acéstă vastă capitală a orientuluĭ presintă privirilor încântate alle călĕtoruluĭ modernŭ. Să intrăm acum şi'n câteva amenunte, dar nu ne vom opri de cât asupra cellor maĭ principale precum, palatul saŭ saraiul Sultanuluĭ, celebra Sf. Sofia, Bazarul, Palatul cu şépte turnurĭ (Yedi-Kule), Baluklu, Bosforul şi Scutari.

Seraiul ocupă tótă partea orientelĕ a Stambululuĭ la colţul grădinilor numitŭ Chrysokeras de ceĭ vechĭ; acolo eraŭ aşiaḑate anticul Byzanţĭ şi Acropolu. Aicĭ pe ţermurile Proppntideĭ aŭ fost palatul împĕrătesceĭ Placidia, al Paleologilor maĭ pe urmă, lângŏ care se aflaŭ şi thermele luĭ Arcadius. Seraiulŭ este încongiurat de tóte părţile cu ḑidurĭ înalte acoperite cu turnurĭ pătrate. Despre partea măreĭ sunt chiar ḑidurile cetăţeĭ în lungul cărora se află turnurĭ pătrate şi kioscurĭ elegante. Despre uscat se află assemenea ḑidurĭ înalte care încongióră grădinĭ întinse, plantate numaĭ de ciparoşi şi cu platanĭ giganticĭ în miḑlocul cărorra ese fărŏ nic'o ordine deosebite ḑidirĭ saŭ kioşcurĭ care sunt în general d'o arhitectură elegantă, dar simplă. Ḑidirile principale ocupă punctul cellŭ maĭ 'nalt al collineĭ. Se deosebesce de la o mare depărtare unŭ turnŭ pătrat ş'unŭ mare numĕr de micĭ bolte. Caracterul general al aceşteĭ mărețe locuințe pare a fi nisce corturĭ de lemn aurit şi taiate à jour; éră palatul întregŭ traduce caracterul poporuluĭ turc: C o n t e m p l a ţ i a ş i a m o r u l N a t u r e ĭ. Acest instinctŭ d'a privi frumóse situaţiunĭ, umbre, isvóre, mărĭ strălucitóre, orizonturĭ immense încongiurate de munţĭ acoperiţĭ cu zepadă, este instinctuĭ predominant al acestuĭ poporŭ. Se vede aci suvenirul unuĭ populŭ păstorŭ şi cultivator căruĭ place a'şĭ aduce aminte de origina sa şi alle căruĭ tóte gusturile sunt simple şi instinctive. Acest popolŭ a aşieḑat palatulŭ suveranilorŭ seĭ, capitala imperiuluĭ seŭ pe panta celleĭ maĭ frumóse colline care se află în tótă ţérra lor şi póte chiar în tótă lumea. Acest palatŭ n'are nicĭ lucsul interior, nicĭ misterióseIe voluptăţĭ alle unuĭ palat din Europa, ellŭ n'are de cât grădinĭ întinse, unde arboriĭ crescŭ liberŭ întinḑind crecile lor spre bolta azurie, ca într'o selbă virginĕ, unde apele murmură, unde porumbiţele îngurlue; camere cu ferestre numeróse şi tot d'auna deschise; terasse planând asupra grădinilor ş'asupra măreĭ si kioşcurĭ cu grile, unde Sultaniĭ trîntiţĭ în dosul persienelor, pot să se bucure tot d'o dată de singurătate şi de aspectul încântător al Bosforuluĭ. Continuând a face ocolulŭ întinselorŭ ḑidirĭ alle seraiuiuĭ, ajjungemŭ într'unŭ largŭ aleiŭ de platanĭ, de unde visitatorulŭ are o admirabile privire peste Bosfor. Despre partea seraiuluĭ se află un câmpŭ de manu-opere numit g u l-h a n é c'un kioşcŭ de acellaşĭ nume. Aicĭ în anul 1835 a fost proclamat hattischeriful Gul-Hané, nuó constituţiă a imperiuluĭ, acordată de Suitanul Abdul-Medjid. Asta câmpie presintă frumóse buchete de pinĭ din Italia, la umbra cărora se află un micŭ kioşcŭ c'un basin de marmoră încongiuratŭ cu érbă verde. Terminând ocolulŭ seraiuluĭ ajjungem la pórta augustă, construită de marmură négră, impodobită cu firiḑi ogivale din timpul luĭ Mahomet II.

(Va urma). A.

Imprimeria Naţională a luĭ St. Rasidescu.